

Fig. 110.
Den almindelige type
på liniegravsteder.

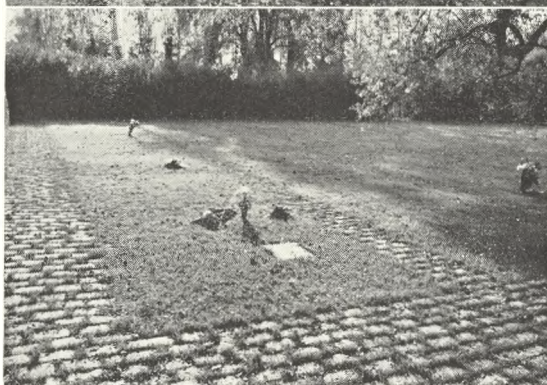

Fig. 111.
Fællesgrav i græs
for kister.
Begge fotos:
Københavns
Vestre kirkegård,
Carrebyes optagelser.

Fælleskistegrav i græs

Kirkegårdsinspektør, cand. hort. A. Falmer-Nielsen

Liniegravsteder er et specielt københavnsk problem, idet kirkeloven i § 24 bestemmer, at når der udlægges gravplads til en afdød, skal der hvis den afdøde var gift, om ønskes, samtidig umiddelbart ved siden af den anviste gravplads udlægges et gravsted til den efterlevende ægtefælle. Fra denne bestemmelse er der for de københavnske kirkegårdes vedkommende givet lempelser, således at man her kan benytte liniegrave.

I Sverige findes en tilsvarende ordning, og her bruger man betegnelsen »ensamgravar«.

Liniebegravelsen giver en storby væsentlige *fordele*; dels virker den jordbesparende og dels giver den rent tekniske lettelser ved udførelsen af begravelsen. Som navnet siger, foretages gravningen af liniegrave i fortløbende række eller linie, dog ikke, som man ser det nogle steder i udlandet, uden mellemliggende »bulk«.

Graven hjemfalder automatisk efter 20 år uden ret til fornyelse. Dette forhold har været en stor fordel for de københavnske kirkegårde, idet det har muliggjort

at omlægge de gamle linieafdelinger til urnebegravelser.

Under hensyn til at liniebegravelse er billig, benyttes den fortrinsvis af den mindre bemidlede del af befolkningen, ligesom afdøde uden pårørende ofte begravnes i disse grave.

Resultatet bliver derfor, at der fra familiens side ikke ofres synderlig plantning eller vedligeholdelse på disse grave, og selv om en del i begyndelsen får en midelmådig tilplantning, svækkes interessen erfaringsmæssigt hurtigt, så hele afdelingen på kirkegården kommer til at se trist og forsømt ud.

En optælling på en sådan afdeling på Københavns Vestre kirkegård viste, at efter nogle få års forløb blev der for 37% af gravene betalt for renholdelse af kirkegården, 23% blev nødtørftigt passet af pårørende, medens 40% var ryddet og udlagt som kommunegrave, som det påhviler kirkegården at renholde. Selv om man nok ved en passende ensartethed kan tilplante disse ryddede grave, er indtrykket dog forstemmende, og afdelingen bliver både dyr og besværlig at administrere og renholde, da også grusgangene fyldes med ukrudt fra de forsømte grave.

For at bøde på disse ulemper og både gøre driften billigere for publikum og samtidig rent æstetisk opnå et bedre resultat, har Københavns begravelsesvæsen rent forsøgsvis ladet anlægge en *Fælleskistegrav* på Vestre kirkegård, dels som et udtryk for tidens aktuelle krav om at skabe en billig og demokratisk begravelsesform, der virker forskønnende, og dels for at kunne efterkomme ønsket om en fællesgrav for kistebegravelser i lighed med fællesurnegraven. Sådanne fælleskistegrave er iøvrigt kendt fra Århus og Sønderborg (jevnt. VK. 18. s. 25—26).

Fælleskistegraven er anlagt på et smukt græsareal i umiddelbar nærhed af fællesurnegraven. Den er indrammet af høje afdelingshække, og et par gamle karakteristiske træer er bevaret, bl. a. et meget smukt weichseltræ. Arealets samlede størrelse udgør 1280 m², der giver plads til 266 enkelte grave; disse er lagt i østvendte enkeltroder med 60 cm brede brostenslagte besøgstier. For enden af roderne er anlagt 1,80 m brede bæregange, ligeledes befæstet med brosten.

Både praktisk og æstetisk kunne gangene muligvis undværes, men man øn-

skede ikke fra begravelsesvæsenets side kritik af, at eventuel færdsel måtte gå tværs hen over gravene.

På de enkelte grave kan anbringes en liggende tavle af størrelse 40×60 cm. Herpå må kun henlægges buketter og kranse, der fjernes så snart de er visne. For at markere afdelingens funktion er opsat et fællesmonument i sandsten med passende inskription. Der er også opstillet bænke til de besøgende.

Fælleskistegraven blev taget i brug d. 15. december 1956, og der er pr. 1. februar 1958 nedsat 106 kister; dette svarer til 60 % af samtlige liniebegravelser på Vestre kirkegård, hvilket viser, at behovet for en sådan gravform var meget større end forventet.

Der er foreløbig kun begravet i hver anden grav for at kunne efterkomme eventuelle ønsker fra ægtefælle eller anden pårørende om at komme til at hvile ved siden af den først nedsatte. Retten til at markere graven med en liggsten er kun benyttet af ganske enkelte; således har det vist sig, at de fleste faktisk ønsker fuldstændig ubemærkethed.

Betaling dækker kun for jordkøb og gravkastning, og der kræves intet for vedligeholdelse af den græsdedkede grav.

Ordningen indebærer for kirkegården betydelige fordele, — ikke alene i æstetisk men også i økonomisk henseende, idet man selv om man mister indtægter for plantning og renholdelse, alligevel er i stand til at vedligeholde fælleskistegraven væsentligt billigere end tilsvarende individuelt anlagte gravsteder.

Om kyrkogårdar i Sverige

Trädgårdsarkitekt G. V. Walberg

De äldst bevarade kyrkogårdarna i Sverige ligga som regel omkring landsbygdens kyrkor, eller de av städernas kyrkor som ursprungligen varit *landsbygdskyrkor*. I städerna, och då i första hand de större, äro de nu använda kyrkogårdarna i allmänhet ej äldre än omkring 150 år, detta beroende på att det i början av 1800-talet i lag blev stadgat överallt i Norden att begravning inne i städerna, på de kyrkogårdar som omgav kyrkorna, ej längre

fick äga rum. I allmänhet äro dock dessa gamla kyrkogårdar bevarade som planteringar omkring kyrkorna.

Vid denna tid, början av 1800-talet, var därför städerna nödsakade att anlägga *nya* kyrkogårdar i stadens utkant. Som regel gavs dessa en stramt regelbunden utformning med allékantade huvudgångar utefter vilka de större familjegravarna utlades. Inuti kvarteren skedde så den långt större delen av gravsättningarna rum i *ensamgravar* på de allmänna fälten. *Familjegravarna* voro som regel vid denna tid förbehållna de som hade rikligare av denna jordens goda.

I de gamla svenska landskapen har i alla tider, som regel, graven varit *familjens*, då däremot i de sydsvenska landskapen, liksom i Danmark, gravplatsen varit bunden till *gården* och betecknande nog även kallats för »*gårdagravplats*«. I vissa församlingar, i mellan- och norra Sverige, kan man dock finna avgränsade platser på kyrkogården som utgjort eller utgör gemensam plats för ett *byalag*. Man kan således tala om att kyrkogården varit uppdelad efter socknens byar. Båda dessa former av gravplatser äro dock numera ej vanliga utan man talar i stort sett endast om familjegravar och ensamgravar (linjegravar). Ännu förekommer

Fig. 112.
Kirkegårdsparti med
gravkuller
på stockholmstrakten.

Fig. 113.
Kirkegårdsparti
med gårdgrave
på skånsk kirkegård.